

PERE VIRGILI

El retorn d'un exiliat anomenat Josep Carner

PERE ANTONI PONS

El retorn de Josep Carner a Catalunya l'any 1970, després de 31 anys d'exili, no va anar tal com ho havien previst els benintencionats prohoms que van organitzar-lo. El poeta ja estava molt malalt, la Barcelona en què va aterrar s'assemblava poc a la ciutat del primer terç del segle XX en què ell havia estat un brillant i popularíssim heroi socioliterari i, a més, hi havia molts antifranquistes

de l'interior que consideraven que, amb el dictador encara viu, el retorn d'un mite de l'exili republicà i catalanista com Carner era un rentat de cara que es regalava estúpida-ment al règim.

Conscient de la riquesa literària, històrica i humana d'aquell episodi, l'escriptor i diplomàtic Carles Casajuana (Sant Cugat, 1954) l'ha recreat amb les eines de la ficció en la seva última novel·la, *Retorn*. D'una manera fidel ha reconstruït les sis setmanes, més tristes que emotives, que va durar l'estada del poeta a Ca-

RETORN
CARLES CASAJUANA
COLUMNA
272 PÀG. / 18 €

talunya, i ha complementat la trama principal i verídica amb dues subtrames fictícies que li permeten mostrar la Barcelona de l'època. L'element que ho relliga tot és el protagonista i narrador, Lluís Miralles, un universitari de bona família en hores baixes que és contractat com a acompanyant del poeta i la seva muller, l'extraordinària Èmilie Noulet.

Rigor històric i pulcritud d'estil

L'opció de novel·lar un episodi real protagonitzat per personatges il·lustres, que generen una admiració

més o menys general, té un avantatge, que és que, si es fa sense adúlteracions interpretatives, amb rigor històric i una prosa pulcra, com és el cas de la novel·la de Casajuana, l'interès del lector sorgeix gairebé naturalment. Quin lector de Carner pot no sentir una viva curiositat per saber què va fer el poeta, amb qui va estar, mentre va ser a Catalunya durant aquells dies? Quin interessat en la cultura catalana pot no llegir amb un mínim de gust una novel·la per la qual desfilen Marià Manent, Maurici Serrahima, Salvador Espriu i companyia, i que recrea, entre altres episodis, la concessió del segon Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, que va guanyar Pere Quart però que hauria hagut de ser –segons l'opinió de molts– per a Carner?

Quan es treballa a partir de materials tan nobles, per tant, l'interès dels lectors és bo de suscitar, si es treballa amb intel·ligència, honestat i bon ofici. Ara bé: novel·lar personatges reals tan il·lustres té un desavantatge, i és que costa donar-los un autèntic relleu, aconseguir que deambulin per les pàgines com alguna cosa més que un nom enlluernador i admirable, conegut però distant. En el cas del Carner de *Retorn*, a més, hi ha la dificultat afegida que, vell i xacrós, no pot resultar fascinant per ell mateix, sinó que ens ha de fascinar a través de l'admiració que senten els que l'envolten. El recurs de Casajuana de fer que el narrador sigui un noi que no sap res de Carner ni de la cultura catalana, i a qui per tant se li ha d'explicar tot, justifica d'una manera eficaç però massa mecànica totes les evocacions sobre el passat gloriós i atrafegat del poeta, sobre la seva poesia meravellosa i la seva personalitat fascinant.

Sigui com sigui, quan se centra en el periple de Carner, en general la novel·la es llegeix amb ganes. En canvi, quan es desenvolupen les dues subtrames, l'interès decau. Tot i que són útils per perfilar el context històric –una se centra en la fallida de l'empresa del pare de Lluís Miralles i l'altra en el dia a dia d'una colla d'universitaris antifranquistes–, les subtrames són un pèl massa esquemàtiques per fer-nos vibrar. Això confirma que és l'influx del Carner real el que fa que les millors pàgines de *Retorn* tinguin ànima. ♦

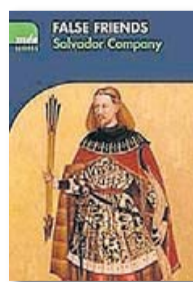
Un relat profundament utòpic

JOAN GARÍ

Salvador Company (València, 1970) és un escriptor i traductor que ha consolidat, en poc més de tres lustres, una sòlida trajectòria literària, amb fites com *Valeriana* (Premi Documenta 2002), *Silenci de plom* (Premi Joanot Martorell 2008 i de la Crítica dels Escriptors Valencians) i *Sense fi* (Premi Ciutat de Tarragona de Novel·la Pin i Soler 2015). El seu prestigi –un concepte sempre sota sospita en una cultura tan precària com la catalana, massa desdenyosament poc atenta als seus valors perifèrics– ve donat per la qualitat de la seva prosa, que es vehicu-

la en les seues històries amb un estil dens i treballat, farcit de digressions, jocs de paraules i períodes llargs i substanciosos.

És agradable, en aquest sentit, llegir un autor autènticament familiaritzat amb els clàssics universals, fins al punt que tota matèria estrictament intertextual es converteix en una companyia de vegades sàviament paròdica: “Més que d'un honest Iago o d'un rei de Dinamarca –llegim a *False Friends*–, es tractava d'un Faust disfressat de Mefistòfil a les ordres d'una Lady Macbeth de tres parells, sense taques de sang ni instints suïcides, impertèritament conservada en alcohol. Perquè, seguint amb *The Scottish Play*, quan el catedràtic del departa-

FALSE FRIENDS
SALVADOR COMPANY
MÉS LLIBRES
400 PÀG. / 20,95 €

ment de teoria del text i l'espectacle de la Universitat Autònoma de València a Benborser va descobrir que l'antic bosc de l'antic Cervelló, metafòricament i terrible, pujava pel turonet del campus, aleshores ja era massa tard”.

Explorar la trampa del món

Benborser és una mítica població valenciana on Company es complau a situar bona cosa dels seus relats (*Ben* és un prefix àrab que vol dir *els fills de*, tan present en moltes localitats reals del País Valencià). A *False Friends* tot comença amb una introducció en clau d'autoficció que no ens ha de marejar. Aquest és un llibre que s'ha de llegir com volia Milan Kundera a *La insostenible*

lleugeresa del ser: “Una novel·la no és la confessió del seu autor, sinó una exploració del que és la vida humana dins de la trampa en què s'ha convertit el món”.

En el context universitari valencianà, de seguida apareixeran un seguit de personatges que no ens deixaran indiferents, en un joc de nines russes amb pinzellades sarcàstiques de bona llei, mentre l'autor juga a fer-nos creure que les línies que anem resseguint estan en realitat traduïdes de l'anglès.

Al final tot s'aclareix amb una oportuna cita de Maurice Blanchot: “*Ce que nous appelons réalité est une utopie*”. I és que aquest, tinguem-ho clar, és un llibre profundament utòpic. ♦